

Suối vàng quanh cách, biết lối nào thăm; đầu
bạc trăm năm, còn lời thề cũ. Mẹ mây thật
chẳng phụ ta, ta phụ Mẹ mây!

“Công nhi vong tử” chắc Mẹ mây cũng lượng
thứ cho ta chứ “. [1936](7)

Hình ảnh bà Thái Thị Huyền, qua lời kể
chuyện của Phan Bội Châu, có thể được xem
là biểu tượng của thế hệ phụ nữ Việt Nam
theo truyền thống Nho phong ngày xưa, âm
thầm gian khổ gánh vác toàn bộ công việc gia
đình, để chồng có thể dồn mọi nỗ lực lo việc
đất nước. Đúng như lời Phan Bội Châu đã
viết: “Nghèo đói mà bận bẻ nhiều, cùng khốn
mà chí khí vững, thiệt một phần nửa là nhờ
ân Mẹ mây “. Một nửa sự nghiệp của Phan
Bội Châu là nhờ bà Thái Thị Huyền vững tay
lo việc gia đình. Chẳng những riêng Phan
Bội Châu, mà hầu như một nửa sự thành công
của nhiều danh nhân là nhờ ơn các bậc hiền
phụ.

CHÚ THÍCH :

1. Theo tục lệ ngày xưa, vợ cả (chánh thất)
cưới vợ nhỏ (thứ thất) cho chồng.

2. Tôn Quang Phiệt, “Một vài kỷ niệm về
Phan Bội Châu”, đăng trong Ông già Bến Ngự,
hồi ký của một nhóm tác giả, Nxb. Thuận
Hóa, Huế 1982, tr. 53.

3. Hội đoàn viên: ý chỉ việc Phan Bội Châu
ghé Nghệ An trên đường bị Pháp dẫn từ Hà
Nội vào Huế năm 1925.

4. Các câu Phan Bội Châu an ủi và khóc vợ
trích từ Chương Thâu, Phan Bội Châu toàn tập,
tập 6, Nxb. Thuận Hóa, 1990, tt. 442-
444.

5. Tôn Quang Phiệt, bài đã dẫn, tt. 53-55.

6. Lúc này Phan Bội Châu chưa đậu cử nhân.
Năm 1900 (canh tý), ông đậu giải nguyên (đậu
đầu) kỳ thi Hương trường thi Nghệ An vào
tháng 7 thì tháng 9 cụ Phan Văn Phổ từ trần.

7. Chương Thâu, Phan Bội Châu toàn tập,
tập 4, Nxb. Thuận Hóa, 1990, tt. 349-351.

“Công nhi vong tử” nghĩa là lo việc chung
mà quên việc riêng.

CẨM SẮT

Thơ

Lý Thương Ẩn (813- 858)

Cẩm sắt vô đoan ngũ thập huyền
Nhất huyền nhất trụ tứ hoa niên
Trang Sinh hiểu mộng, mê Hồ Điệp
Vọng đế xuân tâm thác Đỗ Quyên
Thương hải nguyệt minh châu hữu lệ
Lam Điền nhật noãn ngọc sinh yên
Thử tình khả dãi thành truy ức
Chỉ thị đương thời dĩ vãng nhiên.

KIỀU

Nguyễn Du (1776- 1820)

Khúc đầu dâm ám dương hòa
Ấy là Hồ Điệp hay là Trang Sinh
Khúc đầu êm ái xuân tình
Ấy hôn Thục Đế hay mình Đỗ Quyên
Trong như châu nhỏ duyên quyền
Ám như hạt ngọc Lam Điền mới đông

Bản dịch lục bát
của **Trần Trọng San**

Cây đàn năm chục đường dây
Mỗi dây mỗi trụ nhớ ngày còn xanh
Mơ màng giấc bướm Trang Sinh
Ngày xuân vọng đế Đỗ Quyên gửi vào
Biển xanh trắng chiếu lệ châu
Ngọc phơi nắng ám khói cao Lam Điền
Tình này đợi nhớ nên niêm
Thế nhưng đã ngậm ngùi duyên bấy giờ

Bản dịch thất ngôn bát cú
của **Khương Hùng Chấn**

Cây đàn cẩm sắt mấy mươi dây
Phím dây gợi nhớ thuở nào dây
Trang Sinh, Hồ Điệp ai mê mộng
Thục Đế, Đỗ Quyên giải lòng này
Trăng sáng biển xanh châu nhỏ lệ
Lam Điền nắng ám ngọc thành mây
Tình này lẽ đợi nên lưu niệm
Ngại nỗi thời xưa ngao ngán thay